

نکاتی در مورد *Lactuca saligna* در ایران Notes on *Lactuca saligna* in Iran

Received: 24.04.2010 / Accepted: 16.06.2010

دریافت: ۱۳۸۹/۲/۴ / پذیرش: ۱۳۸۹/۳/۲۶

S.B. Djavadi✉: Researcher, Department of Botany, Iranian Research Institute of Plant Protection, P.O. Box 1454, Tehran 19395, Iran
(E-mail: sb_djavadi@hotmail.com)

سیده باهره جوادی✉: مربی پژوهش، بخش تحقیقات رستنیها، مؤسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور، صندوق پستی ۱۴۵۴، تهران ۱۹۳۹۵
(E-mail: sb_djavadi@hotmail.com)

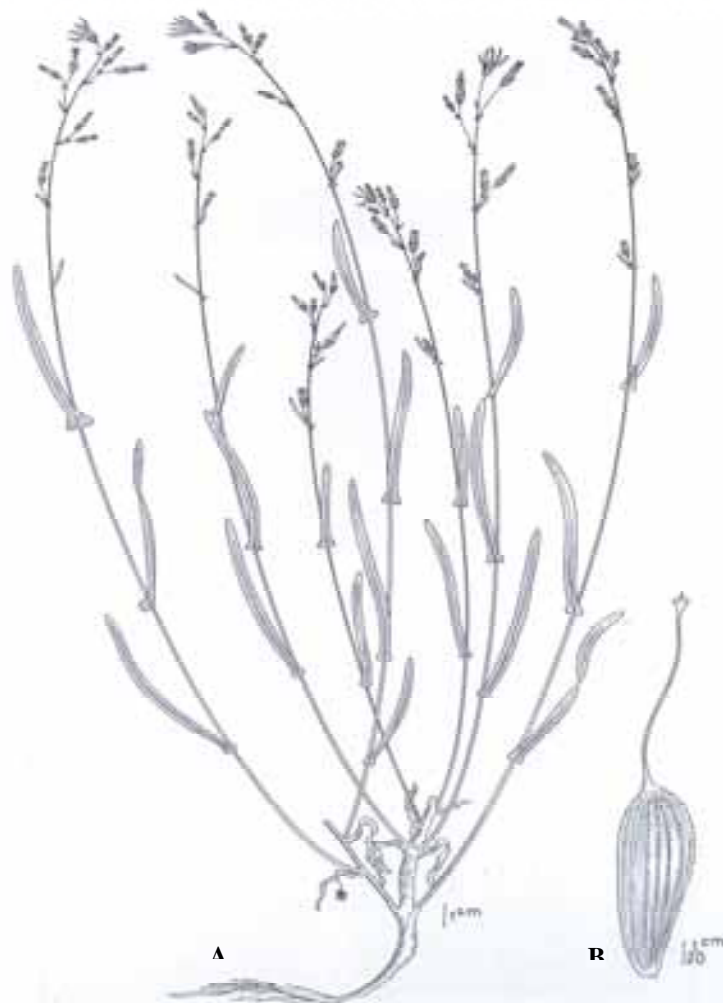
In the identification process of weed materials available in "IRAN" herbarium, a specimen belonging to the genus *Lactuca* (Asteraceae) had the following characteristics: Plant annual, many stemmed from base; stem erect-slightly procumbent, slender, glabrous, whitish and leafy. Basal leaves dried; stem leaves ca. 7 × 0.5 cm, glabrous, linear-lanceolate, entire at margin, sessile, auriculate, auricles small, forming a hastate leaf base. Inflorescence spike-like; heads in the axils of reduced leaves, shortly pedicelate, solitary or in clusters of 2-3; involucre narrow, ca. 12 mm long; florets turning purplish when dry. Achenes ca. 4 × 1 mm, light brown, flattened, inversely ovate, many-ribbed, in upper part provided with short hairs, with filiform 3-3.5 mm long beak; pappus white, deciduous (Fig. 1). The above-mentioned specimen was already identified as *Lactuca saligna* L. This species which is known as willow-leaf lettuce and narrow-leaved wild lettuce was described from Germany and is distributed in Europe, Mediterranean region, Caucasia and N. Africa. *Lactuca saligna* has reported in all Floras of western neighboring countries of Iran. In the Flora Iranica area, this species is reported only from Iraq (Rechinger 1977). *Lactuca saligna* has been reported by Parsa (1943) from four localities in Iran. Many of Parsa's specimens are found in Herbaria of Vienna (W), Berlin (B) & Kew (K), but as none of these specimens are listed in Flora Iranica (which was published 34 yrs after Parsa's Flore de l'Iran), it seems that Parsa's specimens did not exist at the mentioned herbaria. By visiting Herbarium of Pharmacy Faculty of Tehran University (THE), we could only find one specimen determined as *L. saligna*, mounted on two sheets with Nos: 10834 & 10835 (1169), both collected from Lowra, 2000 m, 20 Jun. 1955, M. Sotoodeh. More studies revealed that, the said specimen was *Lactuca orientalis* Boiss. (= *Scariola orientalis* (Boiss.) Sojak. In the Flora of former Soviet Union (Kirpichnikov 1964), *L. altaica* and *L. saligna* considered as distinct species, the proportion of achene's beak to achene's body is their only difference. But, only *L. altaica* is reported from Iran (Kurdistan), without citing any locality. It is noticeable that *L. altaica* is presently considered as a synonym of *L. saligna*, reported only from N. Iran, but without substantiating by a specimen citation (Heller & Heyn 1993). Checking different references shows that reporting of *L. saligna* from some parts of Iran was mostly on the basis of one specimen without citing the exact locality and there is no specimen of this species in any Iranian herbarium. Furthermore, none specimen of this species has been reported in Flora Iranica. The only specimen of this species which is presently available in "IRAN" herbarium (54460-IRAN) has been collected as a weed without a note on its collecting locality.

Acknowledgment: I would like to thank Prof. Dr. N. Kilian from Berlin herbarium for determination of the specimen and Dr. Gholam Reza Amin for making all specimens of the genus *Lactuca* available.

در بررسی و تعیین نام نمونه‌های علف هرز ارسالی به هرباریوم "IRAN"، نمونه‌ای از جنس کاهو (*Lactuca*) متعلق به تیره کاسنی (Asteraceae) مشخصاتی به شرح زیر داشت: گیاه یکساله، از قاعده دارای چندین ساقه راست-کمی خوابیده، بدون کرک، به رنگ سفید و برگ‌دار. برگ‌های قاعده خشک شده؛ برگ‌های ساقه ای به ابعاد تقریبی ۷-۰/۵ سانتی‌متر، بدون کرک، خطی-سر نیزه‌ای، کامل در حاشیه، بدون دم‌برگ، گوشک‌دار، گوشک‌ها کوچک، سه گوش. گل آذین به فرم سنبله؛ کاپیتول‌ها واقع بر دم گل کوتاه و منفرد یا در دسته‌های ۲-۳ تایی؛ گریبان باریک، به طول تقریبی ۱۲ میلی‌متر؛ رنگ گلچه‌ها در حالت خشک شده متمایل به بنفش. فندقه به ابعاد تقریبی ۱ × ۴ میلی‌متر، به رنگ قهوه‌ای روشن، تخت، واژتخم‌مرغی، با رگه‌های متعدد، در بخش بالایی دارای موهای کوتاه، با منقار نخی شکلی به طول ۳-۳/۵ میلی‌متر؛ پاپوس سفیدرنگ، ریزان (شکل ۱). نمونه مذکور تحت *L. saligna* L. شناسایی گردید. نمونه تیپ این گونه متعلق به آلمان و دامنه انتشار آن اروپا، منطقه مدیترانه، قفقاز و شمال آفریقا ذکر گردیده است. این گونه در فلور کشورهای واقع در غرب ایران گزارش شده است. در محدوده فلورا ایرانیکا *L. saligna* منحصر از عراق (کردستان) گزارش گردیده است (Rechinger 1977).

در فلور پارسا (Parsa 1943)، این گونه از چهار منطقه از ایران (خراسان، کرک، البرز و آذربایجان) گزارش شده است. با در نظر داشتن این که فلورا ایرانیکا ۳۴ سال پس از فلور پارسا منتشر شده و با اطمینان از این که هیچ نمونه‌ای از این گونه در هرباریوم‌های وین (W)، برلین (B) و کیو (K)، تنها هرباریوم‌های خارجی دارای نمونه‌های پارسا، وجود نداشته (زیرا نمونه‌های این هرباریوم‌ها توسط نگارنده فلورا ایرانیکا دیده شده است)، بنابراین احتمال دارد که نمونه‌های تعیین نام شده توسط احمد پارسا صحیح نباشد.

در میان هرباریوم‌های داخل ایران، تنها یک نمونه با نام *L. saligna* [در دو شیت هرباریومی با شماره‌های ۱۰۸۳۴ و ۱۱۶۹]، جمع‌آوری شده از "لورا" از ارتفاع ۲۰۰۰ متری در تاریخ

شکل ۱- *Lactuca saligna*: A. فرم گیاه، B. آکن.
 Fig. 1. *Lactuca saligna*: A. Habit, B. Achene.

این گیاه موجود نیست. همچنین هیچ نمونه‌ای از این گونه در فلورا ایرانیکا از ایران دیده نشده است. نمونه‌ای هم که از این گونه در حال حاضر در هرباریوم ایران با شماره ۵۴۴۶۰ موجود می‌باشد، علف هرز بوده و محل جمع‌آوری آن مشخص نمی‌باشد، اما تنها نمونه قابل دسترس از این گونه در ایران است.

سپاسگزاری: از جناب آقای پروفسور دکتر کیلیان از هرباریوم برلین برای تشخیص نمونه و جناب آقای دکتر غلامرضا امین به دلیل در اختیار قرار دادن نمونه‌های جنس *Lactuca* موجود در هرباریوم دانشکده داروسازی دانشگاه تهران کمال تشکر را دارم.

References

- Boissier, E. 1875. *Lactuca*. Flora Orientalis 3: 803–811.
 Heller, D. & Heyn, C.C. 1993. *Lactuca saligna*, Conspectus Flora Orientalis. An annotated catalogue of the flora of the Middle East 8: 153.
 Kirpichnikov, M.E. 1964. *Lactuca*. Pp. 274–317. In: E.G. Bobrov & N.N. Tsvelev (eds). Flora of the USSR 29.
 Parsa, A. 1943. *Lactuca*. Flore de Iran 3: 799–814.
 Rechinger, K.H. 1977. *Lactuca*. Pp. 185–196. In: K.H. Rechinger (ed.). Flora Iranica 122.

۱۳۳۴/۳/۳۰ توسط ستوده] در هرباریوم دانشکده داروسازی دانشگاه تهران (THE) یافت شد که در واقع این نمونه‌ها متعلق به گونه *Lactuca orientalis* Boiss. [= *Scariola orientalis* (Boiss.) Sojak] است. بواسیه (Boissier 1875)، در بین نمونه‌های *L. saligna* دیده شده خود به یک نمونه از استان خراسان که توسط بونگه جمع‌آوری شده (بدون ذکر محل دقیق نمونه) اشاره می‌کند.

در فلور شوروی سابق، کریپچنیکف (Kirpichnikov 1964)، دو گونه *L. saligna* و *L. altaica*، به عنوان گونه‌های مجزا از هم شناخته شده و تفاوت آن‌ها در نسبت اندازه منقار آکن به بدنه ذکر گردیده است. براساس فلور شوروی، فقط گونه *L. altaica* از ایران (کردستان) گزارش گردیده است. براساس منابع جدید، گونه *L. altaica* مترادف گونه *L. saligna* قرار گرفته و از شمال ایران (بدون ذکر محل) گزارش شده است (Heller & Heyn 1993).

با بررسی منابع ملاحظه می‌شود که گزارش گونه *L. saligna* از نقاطی از ایران، عمدتاً براساس یک نمونه، بدون ذکر محل دقیق جمع‌آوری بوده و در هیچ یک از هرباریوم‌های داخلی نمونه‌ای از